

BEYAZ RUSYA'NIN DENGE STRATEJİSİ VE RUS DIŞ POLİTİKASINA ETKİSİ

Mert GÖKIRMAK*

Öz

Rusya ile ABD ve AB arasındaki jeopolitik rekabet 2008 yılındaki Rusya-Gürcistan savaşından sonra daha net bir biçimde hissedilmeye başlanmıştır. Bu rekabet bugün Doğu Avrupa'dan, Karadeniz'e ve oradan Kafkasya ve Orta Asya'ya uzanan hilal üzerinde devam etmektedir. Rusya ile ABD-AB eksenli bu mücadelenin en önemli cephelerinden biri olarak Beyaz Rusya öne çıkmaktadır. Bu cephe düştüğü takdirde Rusya, hem Doğu Avrupa'da, hem de Karadeniz'de stratejik dengelerin değişeceğinin farkındadır. Dolayısıyla Beyaz Rusya'daki gelişmeler, özellikle Rus dış politikası açısından "hayati çıkar" kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır. Beyaz Rusya halkının Rusya ile olan tarihsel ve etnik bağları da düşünüldüğünde, son dönemde iki ülke arasında ortaya çıkan sorunların Rusya ve Beyaz Rusya arasındaki bir liderlik sorunu mu, yoksa Beyaz Rusya'nın Atlantik İttifakı ve Avrupa Birliği'ne yönelik kalıcı bir dış politika değişikliği mi olduğu önem kazanmaktadır. Makalenin amacı, Beyaz Rusya'nın dış politikasındaki yeni dinamiklerin sebeplerini ortaya koymak ve Rusya'nın bu değişimi nasıl algıladığını göstermektir.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Beyaz Rusya, Lukaşenko, Doğu Ortaklık Projesi, Avrupa Birliği

Balance Strategy of Belarus and its Effects on Russian Foreign Policy

Abstract

The geopolitical rivalry between Russia and the USA-EU axis has been perceived more clear than ever after the Russia-Georgia war in 2008. This rivalry is continuing along the crescent from East Europe to the Blacksea and from Caucasia to Central Asia, today. Belarus has a very important place as a frontline of this struggle. If the Belarussian front falls down, the strategic balance will totally change both in Eastern Europe and in the Black Sea region for Russia. In this context, the changes in Belarussian politics have been evaluated with a sensitivity of "vital interest" in Russia. When the historic and ethnic relations between Belarussian and Russian people are considered as a fact, it will be very important to understand the real dimensions of last tensions between the two countries: Have the problems occurred just because of the competition between the leaders of the countries or is it a real change in Belarussian foreign policy to warm the relations with USA-EU axis? The aim of the article is to show the reasons of new dynamics in Belarussian foreign policy and to understand how Russia perceps this change.

Key Words: Russia, Belarus, Belarussian, Lukashenko, Eastern Partnership Project, European Union

* Uludağ Üniversitesi Yrd.Doç.Dr., E-posta: mert@uludag.edu.tr

Giriş

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında yaşadığı şoku atlatan Rusya Federasyonu, hem eski coğrafyası ile bağlarını tekrar iyileştirmek, hem de Federasyon'un dağılmasının önüne geçmek için Doğu Avrupa'dan, Karadeniz'e ve oradan Kafkasya ve Orta Asya'ya uzanan hilal üzerinde uzun süredir mücadele vermektedir. Bu mücadele öyle bir hâl almıştır ki, Rusya taktik ve stratejik anlamda ortaya koyabileceği tüm kozları kullanmaktadır. Bu süreçte Rusya'nın gerçek anlamda muhatap aldığı en önemli tehdit ise NATO'nun genişleme planlarıdır. Askeri bir ittifak olarak NATO'nun yayılacağı yeni alanlar büyük oranda eski Sovyet toprakları üzerinde bulunmaktadır. Ancak son zamanlarda görüldüğü üzere, ABD-Avrupa ekseninin "kaba gücü" (*hard power*) olan NATO bu politikada yalnız değildir. "Yumuşak güç" (*soft power*) unsuru olarak Avrupa Birliği de Rusya ile bir şekilde rekabet halindedir ve Rusya'nın tekrar güçlenmesi halinde yeni bir Soğuk Savaş'ın başlayacağından endişe duymaktadır. Bu nedenle belki ABD'den farklı yöntemlerle, ama aynı hedef doğrultusunda Rusya'nın etki alanını daraltmaya çalışmaktadır.

Rusya ile ABD-AB eksenli bu mücadelenin en önemli cephesi olarak Beyaz Rusya, Ukrayna ve Gürcistan öne çıkmaktadır. Bu cephe düştüğü takdirde Rusya, hem Karadeniz'i, hem de Kafkasya'yı kaybedeceğinin farkındadır. Böyle bir durum gerçekleşecek olursa son dönemde Orta Asya'da ABD'ne karşı kazandığı taktik başarıların, bölge ülkelerinde ABD politikalarını zor duruma sokarak sağladığı avantajın ve belki de en önemlisi Çin ve Hindistan ile kurduğu, "Şangay İşbirliği Örgütü" gibi, yeni siyasi ve ekonomik bağlantıların zarar göreceği aşikârdır. Dolayısıyla Rusya'nın Doğu Avrupa ve Karadeniz sınırını oluşturan her üç ülkedeki gelişmeler Rus dış politikası açısından "hayati çıkar" kavramı ile ifade edilmektedir. Belki dördüncü bir ülke olarak Moldova da bu üçlüye eklenebilir, ama onun rolü şu an için daha sınırlı görünmektedir.

Sovyetler Birliği Sonrası Rusya – Beyaz Rusya İlişkileri

Karadeniz'e doğru uzanan bu stratejik hilalin Avrupa'daki başlangıç noktası Beyaz Rusya'dır. Beyaz Rusya, Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında, 25 Ağustos 1991 tarihinde, bağımsızlığını ilan

etmiş ve 1994'ten günümüze, Alexander Lukaşenko'nun idaresi altında varlığını devam ettirmiştir. Bağımsızlık sonrasında Sovyet döneminin iktisadi ve siyasi zihniyetini sürdüren Lukaşenko, uzun yıllar boyunca Rusya'nın kanatları altında ve Batı ile ilişkilerine ciddi mesafe koyarak ülkeyi yönetmiştir. Rusya ile yakın ilişkileri, 1996'dan beri "Rusya ve Beyaz Rusya Milletler Topluluğu (*Commonwealth of Russia and Belarus*)" adı altında yeni ve tek bir devlet için birleşme görüşmeleriyle daha da ilerlemiştir.

Rusya ile Beyaz Rusya arasındaki birleşme görüşmeleri 2 Nisan 1997 yılında imzalanan bir antlaşma ile güçlendirilmiş ve kurulacak devletin adı "Beyaz Rusya ve Rusya Birliği" olarak değiştirilerek, 25 Aralık 1998 tarihinde yapılan ek antlaşmalarla politik, ekonomik ve sosyal entegrasyon hızlandırılmıştır. 8 Aralık 1999 tarihi ise "Rusya ve Beyaz Rusya Birlik Devleti'nin Oluşturulması Antlaşmasının" imza tarihi olarak kayda geçmiştir. Bu iş birliğinde amaç Sovyetler Birliği benzeri yeni bir federasyon kurarak ortak bir dil, bayrak, anayasa, liderlik ve para birliği altında birleşmektir. Nitekim bu kararlılık, antlaşmanın 22 Aralık 1999'da Rusya Federasyonu ve 26 Ocak 2000'de Beyaz Rusya Parlamentosu tarafından onaylanarak yürürlüğe girmesiyle açıkça gösterilmiştir (Deyermond, 2004).

Ancak yapılan antlaşmanın içeriğine bakıldığında kurulması düşünülen yeni devletin asli unsurları olan Rusya ve Beyaz Rusya'nın, egemenliklerini ve uluslararası düzeyde kimliklerini muhafaza ettiği, üye ülkelerin yalnızca önceden antlaşmaya koydukları konularda yetki devrinde buldukları görülmektedir. Bu doğrultuda, antlaşma ertesinde kurulması düşünülen birlik için çalışmalara başlanmış ve bir sekretarya oluşturulmuştur.

Birlik Antlaşması, yapılan hazırlıklara ve istikrarlı bir sekretarya çalışmasına karşın, her iki devletin de zamanla birleşmeye yönelik eski isteklerini kaybetmesiyle, giderek zayıflamaya başlamıştır. Önce Rusya ve sonra Beyaz Rusya, daha 2001 yılında ortak sınır üzerindeki gümrük kontrollerini sıkılaştırdıklarında, bir "gümrük birliğinden" söz etmenin anlamı kalmamıştır. Aynı şekilde ortak bir para değeri üzerinde geliştirilmesi düşünülen ekonomik entegrasyon çalışmaları da pek çok kez ertelenmiş ve ortak bir para değeri bir türlü yürürlüğe sokulamamıştır. Ayrıca her iki devlet de ulusal sembollerinden

vazgeçmemiş ve farklılıklar ekonomik ve siyasi kararlara yansımıştır. Örneğin, 2004 yılında tamamlanacağı düşünülen “para birliği”, önce 2005 yılına, daha sonra 2006 ve 2007 yılına ertelenmiş, 2008 yılına gelindiğinde ise, Beyaz Rusya Merkez Bankası, Beyaz Rusya rublesinin, Rusya rublesi yerine ABD dolarına bağlanacağını bildirmiştir (Belarus to Link, 2007). Bu bağlamda, 2007 başından beri Rusya ve Beyaz Rusya arasındaki birlik görüşmelerinin iyi gittiğini söylemek mümkün değildir. Lukaşenko'nun ifadesiyle “Rusya, yapılan görüşmelerde bir ortaklık anlaşmasından ziyade, Beyaz Rusya'nın Rusya'ya katılacağı bir ilhak anlaşmasını öngörmektedir”. Lukaşenko'ya göre bu tavır, Beyaz Rusya'nın egemenliğini ve bağımsızlığını “gömmek” anlamına gelecektir (Lukashenka Says Russia, 2007). Bu durumda, birliğin bayrağı ve devlet sembolleri oluşturulmuş olsa dahi Beyaz Rusya, Rusya ile farklı bakış açılara sahip olduklarını söyleyerek birlik projesine karşı çıkmaya başlamıştır. Rusya ise özellikle ekonomik gerekçelerle Beyaz Rusya ile hemen bir bütünleşme sürecine girmek istememiş, Beyaz Rusya'nın getireceği ek yükü karşılamak niyetinde olmadığını göstermiştir. İlişkilerini daha ziyade, Beyaz Rusya'nın askeri ve siyasi desteğini sürdürmesi amacıyla ilerletmiş, özellikle Polonya üzerinden gelen Avrupa Birliği etkisini kırmak için “birlik” düşüncesi sürekli canlı tutmaya çalışmıştır (Narkeviciute, 2009).

Buna karşın Lukaşenko, Avrupa Birliği ile yakınlaşmayı desteklemiştir. Bir anlamda Rusya'ya ihtiyacı olmadığını göstermeye çalışmıştır. Rusya ise Beyaz Rusya'nın AB ile yakınlaşmasını önlemek için kendisi ile birleşme projelerini destekleyecek kaynak yapısını oluşturmuştur. Nitekim 2007 yılı sonunda, 13-14 Aralık'ta Minsk'de bir araya gelen Putin ve Lukaşenko yeni devletin geliştirilmesi için yapılacakları görüşmüştür. Ancak beklenenin aksine bir “Birlik Parlamentosu” ya da “Birlik Devleti'nin Anayasal Metni” somutlaştırılmamıştır.

Bu arada Rusya Devlet Başkanlığı görevini yürüten Putin'in, 2008 yılında görevinden ayrılacak olması ve mükerrer şekilde aynı göreve seçilememesinin birleşme sürecini hızlandıracağı ve Putin'in yeni devletin başına geçeceği yolunda spekülasyonlara neden olmuştur. Ancak Aralık 2007 buluşmasında ortaya çıktığı üzere, beş ayrı seçeneğe göre hazırlanmış birleşme senaryolarının hemen hepsinde 7-10 yıllık bir

geçiş sürecine ihtiyaç duyulması, kısa vadede böyle bir sürecin işletilemeyeceğini ortaya koymuştur. Bu gelişmeler Lukaşenko'nun Rusya ile ilişkileri ağırdan alarak, Avrupa Birliği'ni Rusya'ya karşı bir denge unsuru olarak kullanmak isteği şeklinde değerlendirmelere neden olmuştur. Ayrıca, Putin'in iktidara gelmesi ile birlikte Lukaşenko ve Putin arasında adeta kişisel bir nüfuz mücadelesi de başlamıştır. Bu mücadelede Avrupa Birliği'nin alacağı konum, Lukaşenko'nun tavrı açısından belirleyici olacaktır.

Beyaz Rusya ve Batı Arasında Yumuşama (Détente)

Beyaz Rusya ile AB ilişkileri, 2008 yılı Ağustos ayında Rusya ile Gürcistan arasında çıkan "Kafkas Savaşı"ndan sonra hızlı bir normalleşme sürecine girmiştir. Bu durum Lukaşenko'yu rahatlatmıştır. Kuşkusuz bu yakınlaşmada hem AB'nin, hem de Beyaz Rusya'nın karşılıklı beklentileri rol oynamaktadır. Batı dünyası açısından Rusya'nın, Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanımasından sonra Beyaz Rusya'nın da benzer bir adım atmaması önemli bir kazanım olmuştur. Bu kararda Minsk'in meseleyi Batı ile Rusya arasında pazarlık konusu yapması ve Kosova ihtilafındaki tutumunun tekrarlanması endişesiyle Avrupa ülkelerinin, Beyaz Rusya'ya Güney Osetya ve Abhazya'yı tanımaması için destek vermesinin rolü büyüktür. Nitekim 2008 Kafkas Savaşı ertesinde AB ülkeleri artık Beyaz Rusya'da muhaliflerden ziyade, iktidarı desteklemeye başlamışlardır. Ayrıca Beyaz Rusya hızlı bir şekilde AB'nin 'Doğu İş birliği' programına dâhil edilmiştir.

Kuşkusuz AB ile yakınlaşma sürecinin hızlanmasından Beyaz Rusya'nın da önemli çıkarları vardır. 2006 yılı sonundan itibaren Rusya'nın Beyaz Rusya'ya verdiği mali desteği belli şartlara bağlamak istemesi, Rusya ve Beyaz Rusya arasındaki ilişkilerin giderek bozulmasına yol açmıştır. Dolayısıyla Minsk, Moskova'nın nüfuzundan kaynaklanan tehdidi dengeleyebilmek için şiddetle Batı ile ilişkilerini geliştirmeye ihtiyaç duymuştur. Ayrıca, 2008 yılında başlayan küresel ekonomik krizin etkisi ile birlikte Beyaz Rusya'nın ciddi ekonomik sorunları ortaya çıkmıştır. Ticaret hadlerinin tersine dönmesi, dış ticaret talebinin azalması ve yurtdışından mali kaynak temin etmekte yaşanan zorluklar, Beyaz Rusya'nın döviz rezervlerinde azalmaya neden olmuştur. Neticede bu koşullar, Beyaz Rusya'yı faydacı bir yaklaşıma

yönlendirmiştir. 2008 Ekim ayında Beyaz Rusya ekonomik istikrarı sağlamak için IMF'ye stand-by anlaşması için başvuru yapmış ve başvuru sonunda 12 Ocak 2009 tarihinde yapılan anlaşma ile 2.51 milyar dolar kaynak temin edilmiştir. Bu anlaşma ile Beyaz Rusya mali ve idari sisteminde özelleştirmeler ve devlet sektörünün küçültülmesi de dâhil olmak üzere önemli şartları kabul etmiştir (IMF-Press Release, 2009). Bu durum politik düzeyde, Beyaz Rusya'nın "Rusya'ya olan bağımlılığını tekrar gözden geçirdiği" şeklinde yorumlanmıştır.

Beyaz Rusya'nın borç için AB yerine, ABD'nin "kontrol" ettiği IMF'ye başvurması da ilginç bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Bir açıdan böyle bir tercih Lukaşenko açısından anlaşılabilir bir durumdur. Çünkü IMF, borç vermek için ön koşul olarak AB gibi politik reformlar dayatmamakta, ekonomik ve idari düzenlemelere bakmaktadır. Ancak bir başka açıdan ise bu durum, Beyaz Rusya'nın Rusya ve AB arasında kurduğu denge oyununu genişlettiği ve ABD'yi de içine alan daha geniş bir alanda manevra kabiliyeti kazandığını göstermektedir. Nitekim Lukaşenko, ABD ile iyi ilişkiler kurulması için Beyaz Rusya'nın bazı konularda geri adım atabileceğini belirtmektedir. İlişkilerin yeniden kurulması ve geliştirilmesi için bugüne kadar üzerinde anlaşılamayan konularda taviz verebileceğinin altını çizen Lukaşenko, "*Bağımsızlığımız dışında her konuda geri adım atmaya hazırız*" şeklinde açıklamalar yapmaktadır. Kuşkusuz ilişkilerin iyileştirilmesi konusunda önemli bir etken de, IMF'nin Beyaz Rusya'ya yapılan yardımı arttırma kararı olmuştur. Ayrıca, Rusya ve Beyaz Rusya arasında yaşanan "Süt Krizi" de, Batılı ülkelere sıcak mesajlar yollanmasında önemli rol oynamıştır (Beyaz Rusya ABD, 2009; ABD'den Lukaşenko'ya Teşekkür, 2009).

Böylece Beyaz Rusya, IMF ve AB ile ilişkilerini geliştirerek hem ekonomik durumunu iyileştirmek, hem de Rusya'ya karşı bir pazarlık gücü kazanmak istemektedir. Bu gerçeği farklı bir boyuttan BDT Ülkeleri Enstitüsü Başkanı Konstantin Zatulin de dile getirmekte ve Batı ülkelerinin öteden beri Rusya'nın eski SSCB ülkelerindeki etkisini azaltmaya çalıştığını ileri sürmektedir. Bu nedenle daha önce diktatörlük rejimi olarak tanımlanan ülkelere yönelik Batılı değerlendirmelerin değiştiğini savunmaktadır. Zatulin'e göre, benzer bir yaklaşma İslam Kerimov ile de yürütülmektedir. Örneğin, daha

önce batılı ülkelerin, Andican olayından Özbek Hükümeti'ni sorumlu tutarken, sonradan bu olayı herkesin unuttuğunu ve Kerimov yönetimi ile yakınlaşma sürecinin başlatıldığını ifade etmektedir. Ancak Lukaşenko'nun ya da Kerimov'un Rusya ile ilişkileri koparacağını düşünmenin ise doğru olmayacağını ileri sürmektedir. Bu görüşe Fransız akademisyen Alexandra Goujon da katılmakta ve Lukaşenko'nun yaptığı mali, siyasi ve idari değişikliklerin, kozmetik değişiklikler olduğunu söyleyerek, Beyaz Rusya'nın ne kolay kolay Rusya'dan uzaklaşabileceğini, ne de rejimini değiştirebileceğini ifade etmektedir (Klump, 2009).

Goujon'a göre, Beyaz Rusya tipi bir liberalizasyon süreci üç noktada sorgulanmak durumundadır (Klump, 2009):

– Her şeyden önce bu liberalizasyon girişiminin ilk ve en önemli hedefi ekonomik alandır. Amaç, dış yatırımcıyı teşvik edecek uygun ortamı yaratmaktır ve değişiklikler bunun için yapılmaktadır.

– Bu süreç oldukça “kontrollü” bir biçimde yürütülmektedir, çünkü amaç tam bir demokrasiye geçiş ya da ekonomik liberalizasyon değil, daha sınırlı bir değişimdir. Beyaz Rusya rekabete açık bir piyasayı öncelikli hedef olarak görmemektedir. Merkezi kontrolün bir şekilde devam ettirilebileceği bir piyasa tasarlanmaktadır.

– Başka bir deyişle Beyaz Rusya'daki değişim tamamen ekonomik ve jeopolitik ihtiyaçlar neticesinde gündeme gelmiştir, istekli ve önceden planlanmış bir süreç değildir. Ayrıca ekonomik liberalizasyonun otomatik bir biçimde politik liberalizasyonu sağlayacağı beklentisi de gerçekçi değildir. Beyaz Rusya için hazırlanan model daha çok, otoriter bir rejimle liberal bir ekonominin birleştirildiği “Çin Modeli”ne benzemektedir.

Beyaz Rusya ve Rusya Arasında Artan Gerilim ve Belirsizlikler

Beyaz Rusya'nın pozisyonuna dair belirsizliklere ve Batı ile sorunlarına karşın, dış politikasındaki değişimin Rusya'da çok dikkatli bir biçimde ve kaygıyla izlendiği görülmektedir. Rusya, Beyaz Rusya'nın AB ile yakınlaşmasından fevkalade rahatsızlık duymaktadır. Bu kaygıları arttıran en önemli unsurlardan biri de Beyaz Rusya'nın “Doğu Ortaklık Projesine (Eastern Partnership Project)” dâhil

edilmesidir. 7 Mayıs 2009'da Prag'da Beyaz Rusya'nın da katılımıyla gerçekleşen "Doğu Ortaklık Projesi" çerçevesinde AB, projeye katılan ülkelere 2013 yılına kadar 600 milyon avro aktarmayı planlamıştır. Bu para çok fazla olmamakla birlikte, projeye katılan ülkeler tarafından simgesel bir siyasi destek olarak kabul edilmektedir. "Akdeniz İçin Birlik Projesi" ile birlikte "Doğu Ortaklık Projesi"nin, gerek Güney'de 'Avrupa'nın komşularına' gerekse Doğu'da 'Avrupalı komşularına' bir gün AB'ye üyelik için müracaat hakkı kazandıracağı ifade edilmekte, 1991 yılında Polonya, Macaristan, Slovakya ve Çek Cumhuriyeti'nin üyelik girişimleri çerçevesinde oluşturulan "Visegrad Grubu" örnek gösterilmektedir. Ancak AB'nin belgelerine yansıyan şekliyle, söz konusu ülkeler "Avrupa ülkeleri" olarak değil, "doğulu ortaklar" olarak tanımlanmaktadır. Hatta AB üyesi bazı ülkeler, açıkça Beyaz Rusya'nın projeye dâhil edilmesini doğru bulmadıklarını ifade etmekte ve onu Rusya'nın "Truva Atı" olarak gördüklerini söylemektedirler (Marple, 2009; Narkeviciute, 2009).

Oysa projeye katılan ülkeler, AB'den "yeni ortaklıklar" konusunda destek beklemekte ve bir gün AB'ne üye olacaklarını düşünmektedirler. Bu kapsamda Beyaz Rusya, AB ile üç dört yıl içinde serbest ticaret bölgesi oluşturmak isteğini açıkça beyan etmiştir. Beyaz Rusya'nın Başbakan Birinci Yardımcısı Vladimir Semaşko, parlamentoda yaptığı konuşmada, temel amacının, ülkesi ile AB arasında serbest ticaret bölgesi kurulması olduğunu net bir şekilde dile getirmiştir (Belarus AB ile, 2009).

Lukaşenko ise bir yandan Rusya'nın yanında olduklarını açıklarken, diğer yandan da İsrail Dışişleri Bakanı Liberman'dan Batı ile ülkesi arasında arabuluculuk yapmasını ve rejiminin tanınmasını istemiştir. Dengeli politikası izlemeye çalışan Beyaz Rusya, öte taraftan da Rusya'yı, Gürcistan'dan tek taraflı bağımsızlıklarını ilan eden Güney Osetya ve Abhazya'yı tanıması için kendisine şantaj yapmaya çalışmakla suçlamıştır. Beyaz Rusya, Moskova'nın açtığı 2 milyar dolarlık kredinin son dilimi olan 500 milyon dolar için Güney Osetya ve Abhazya'nın tanınmasının şart koşulduğunu söylemektedir. Rusya ise bu iddiaları reddetmektedir. Ancak Beyaz Rusya liderinin bu açıklaması, Moskova-Minsk ilişkilerindeki gerginliğin seviyesini açık bir biçimde ortaya koymuştur. Bu gerginliğin artmasında etkili olan bir başka konu da,

Beyaz Rusya ile Gazprom arasında yaşanan 244 milyon dolarlık borç krizi olmuştur. Ayrıca, Rusya'nın Beyaz Rusya'dan süt ürünlerinin ihraç edilmesini yasaklamasından sonra, Beyaz Rusya'nın buna tepki olarak, Moskova'da düzenlenen ODKB zirvesine katılmayarak Ortak Acil Müdahale Gücü Antlaşmasını imzalamayı geciktirmesi, Rusya'yı kızdırmıştır (Gazprom, Beyaz Rusya'dan, 2009).

Bu gelişmeler çerçevesinde Beyaz Rusya Maliye Bakanı Andrey Harkovets, AB'ye mali yardımda bulunması için başvuruda bulduklarını açıklamıştır. Rusya'nın Beyaz Rusya'ya vermeyi taahhüt ettiği 500 milyon dolarlık kredi konusunu henüz değerlendirmediklerini belirten Harkovets, *"Bu konuyu hala değerlendirmiyoruz. Biz öncelikle politikamızın doğruluğunu teyit edecek olan Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) tepkisini bekleyeceğiz. Rus karşıtlarımızla görüşmede ortaya koyabileceğimiz şey budur"* şeklinde konuşmuştur. Beyaz Rusya Merkez Bankası Başkanı, Nikolay Luzgin de yaptığı açıklamada, IMF Yöneticiler Konseyi'nin Haziran ayı sonunda yapacağı toplantıda Minsk'e verilecek kredinin miktarını 1 milyar dolar daha yükseltmesini beklediklerini kaydederek, *"Yöneticiler Konseyi'nin 29 Haziranda toplanması bekleniyor ve biz bu toplantıda müspet bir karar umuyoruz"* demiştir. Luzgin, Beyaz Rusya'nın IMF'in tüm şartlarını yerine getirdiğini belirterek, yakın bir zamanda döviz sepetindeki Beyaz Rusya rublesindeki dalgalanma koridorunu yüzde 10'a kadar genişletme kararı aldıklarını kaydetmiştir (Beyaz Rusya AB'den, 2009). Nitekim IMF de 29 Haziran 2009'da yaptığı açıklama ile Beyaz Rusya'ya verilecek olan desteğin 2.51 milyar dolardan 3.52 milyar dolara çıkarıldığını, böylelikle yardımın 1 milyar dolar arttırıldığını ve dünya ekonomisinin giderek kötüleşen durumu nedeniyle, borç paketinde daha önceden talep edilen pek çok şarttan vazgeçildiğini açıklamıştır (Belarus: IMF, 2009).

Ancak Beyaz Rusya ve Rusya arasındaki ekonomik ve siyasi gerginliklerin daha ziyade Lukaşenko'nun tavrı nedeniyle arttığına inanan Rusya da, Beyaz Rusya'yı kaybetmemek ve küresel ekonomik krizden olumsuz etkilenen komşularına yardım etmek amacıyla 7,5 milyar dolarlık bir fon oluşturduğunu ve bu ülkelerin arasında Beyaz Rusya'nın da bulunduğunu açıklamıştır. Rus parlamentosunun alt kanadı Duma, Devlet Başkanı Dimitriy Medvedev'in Şubat 2009 tarihinde sunduğu "Nakit Havuzu" anlaşması tasarısını, ilgili oylamada

5'e karşı 409 oyla kabul etmiştir. Avrasya Ekonomik Topluluğu üyeleri Beyaz Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan için oluşturulan fondan yardımın, hibe mi, yoksa kredi şeklinde mi yapılacağı konusu netliğe kavuşturulmamakla birlikte analistler, Moskova'nın komşu ülkelere zor günlerinde yardım ederek, bu ülkeler üzerindeki etkisini artırmak ve eski Sovyet Cumhuriyetlerinin de Gürcistan ve Ukrayna örneğini izleyerek Batıyla yakınlaşmasını engellemek olduğunu açıkça ifade etmişlerdir (Rusya'dan Komşuya, 2009).

Görüldüğü gibi Rusya ve Batı arasında, "mali yardım programları" kullanılarak büyük bir güç mücadelesine girilmiş durumdadır. Eski Sovyetler Birliği toprakları üzerinde kıyasıya bir rekabetin yaşandığı anlaşılmaktadır. Bu yeni dönemde artık silahların yerini, uluslararası şirketler ve onların yapacakları doğrudan yatırımlar ile gümrük politikaları, düşük faizli kredi anlaşmaları, enerji ortaklıkları ve bazen de siyasi ayrıcalıklar almıştır. Bu çerçevede Rusya da dış politikasını revize etmiş, liberal ekonomik sistem içinde kullanabileceği, rekabet gücü yüksek şirketleri (örn. Gazprom) ve mali yardım programları aracılığı ile nüfuz etmek istediği ülkelere müdahale etmeye başlamıştır. Neticede Rusya'nın Beyaz Rusya'da izlediği havuç/sopa politikasının ne kadar etkili olacağını zaman gösterecektir, ancak son olarak uyguladığı "süt yasağı" nedeniyle Beyaz Rusya en önemli ihraç kalemlerinden biri olan süt ürünlerini bir dönem Rusya'ya satamamıştır (Rusya'dan Belarus'a, 2009). Kısa süre öncesine kadar tek devlet çatısı altında birleşme planları yapan Rusya ile Beyaz Rusya ilişkilerinde, "süt krizi" nedeniyle ilişkiler kopma noktasına kadar gelmiştir. Minsk'in Moskova'da yapılan Ortak Güvenlik Anlaşması Zirvesi'ni bu nedenle boykot etmesi ortamı gerginleştirmiştir. Rusya Devlet Başkanı Dmitriy Medvedev toplantıya gelmeyen Beyaz Rusya lideri Aleksandr Lukaşenko'yu "ortak gibi davranmamakla" suçlamış ve "Katılmayacağını söylemek için bir telefon bile etmedi... Kapıldığı bu süt histerisinden kurtulması lazım." demiştir. Minsk'in Moskova toplantısında alınan kararların meşru olmadığını açıklaması krizi daha da artırmış, Kommersant gazetesine konuşan bir Kremlin yetkilisi de, Lukaşenko'yu kastederek, "Galiba birileri artık başkan olmak istemiyor!" vurgusu yapmıştır (Başlamış, 2009).

Bu arada, Rusya'nın doğalgaz satışı nedeniyle doğan alacağını da Beyaz Rusya'dan tahsil etmek istemesi, ilişkileri olumsuz yönde etkilemeye devam etmiştir. Rusya'nın bu hamlesine karşılık olarak, aralarındaki gümrük birliği anlaşması buna izin vermemesine rağmen Beyaz Rusya, "kaçakçılık" gerekçesiyle Rusya'ya mal götüren TIR'ları aramaya başlamıştır. Bunun üzerine Moskova yönetimi, bu ülkeden ithal edilen süt ve süt ürünlerinin sevk edilmesine yeniden başlanması konusunda mutabakat sağlandığını duyurmuş, Rusya'nın bu tedbirine karşı Beyaz Rusya da aldığı, "Rusya'dan gelen mallara sıkı gümrük kontrolü" kararını kaldırmıştır. Beyaz Rusya bu arada, Rusya ile bağlantıyı sağlayan ana kara ve demir yollarında, Rusya'dan gelen mallara karşı her zaman için sıkı bir gümrük kontrolü başlatabileceğini açıklamıştır (Belarus'a Havuç-Sopa Taktiği, 2009).

Rusya'nın Beyaz Rusya'dan gelen süt ve daha sonra et ürünlerine karşı uyguladığı yasaklama kararı ve doğalgaz borcunu gündeme getirmesine karşılık, Lukaşenko'nun son dönemde verdiği bir başka tepki de, Rusya'nın Beyaz Rusya'dan geçerek Letonya'ya yılda 10 milyon ton petrol taşıyan boru hattını "güvenlik" gerekçesiyle kesmesidir. Petrol boru hattının eski ve bakımsız kaldığını, Rus petrol şirketinin boru hattının bakımına yeterli ilgiyi göstermediğini ve Beyaz Rusya'da birkaç kez çevre felaketi yaratacak kazalar yaşanmasına sebep olduğu için bu hattın kapalı tutulabileceğini söylemektedir (Belarus Has Banned, 2009). Ancak bu gerekçeler doğru olmakla birlikte, Beyaz Rusya'nın Rusya'nın petrol ihracatını olumsuz yönde etkilemeye çalıştığı da bir vakıdır.

Lukaşenko'nun Rusya ile artık açıktan yürüttüğü mücadele, bugün Rusya ve Beyaz Rusya arasındaki birleşme beklentisini neredeyse tamamen ortadan kaldırmıştır. Lukaşenko, Rusya ile ilişkilerde büyük bir hayal kırıklığı yaşandığını, geleceğe ilişkin ciddi kaygıları olduğunu ve AB-ABD ile ilişkilerini geliştirmek istediğini söylemektedir (Belarussian pres, 2009). Bunun yanında Rusya ve Abhazya'daki beklenti her ne kadar, Beyaz Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya'yı tanıyacağı yönünde olsa da (Markedonov, 2009), Beyaz Rusya'nın yeni yaptığı bir duyuru ile bu bölgelere gidecek vatandaşlarının muhakkak Gürcistan üzerinden giriş yapmasını istemesi, Beyaz Rusya'nın AB'nin

de isteği doğrultusunda Gürcistan'ın toprak bütünlüğünden yana tavır koyduğu şeklinde yorumlanmıştır (Belarus calls its citizens, 2009).

Beyaz Rusya'da "Değişimin" Sürekliliği Sorunu ve Lukaşenko Faktörü

Sonuç olarak, önümüzdeki dönemde Rusya ve Beyaz Rusya arasındaki ilişkilerin eskiye nazaran giderek farklılaşacağı ve Lukaşenko'nun liderliğindeki Beyaz Rusya'nın Batı'ya daha da yakınlaşacağı söylenebilir. Bu noktada bazı sorular öne çıkmaktadır:

Herhangi bir Beyaz Rusya yönetimi, ekonomik ve siyasi bağımlılığı düşünülecek olursa, Rusya'yı karşısına alacak bir politika izleyebilir mi?

Rusya ile gerginliği tırmandırma politikası, Lukaşenko'nun kişisel politikası olarak görülebilir mi?

Beyaz Rusya kamuoyunun ve bürokratik elitlerinin Rusya ile ilişkilerin gerginleşmesine tepkisi ne olur?

AB ve ABD'de Beyaz Rusya'yı her koşulda destekleyecek bir siyasi iradeden bahsedilebilir mi?

Bu sorulara en sondan başlayarak cevap verilecek olursa, hem AB'nin hem de ABD'nin Beyaz Rusya'ya azami ölçüde destek verecek bir iradeye sahip olduğu söylenebilir. Bunun hem moral anlamda, hem de stratejik anlamda ciddi bir altyapısı olduğu görülmektedir. ABD ve AB'nin eski Sovyetler Birliği topraklarındaki ilerleme stratejisinin en önemli iki kanat ülkesinden biri olan Beyaz Rusya'nın (diğeri Ermenistan), Rus hegemonyasından çıkartılması askeri ve siyasi açıdan Batı için büyük bir kazanç olacak ve Rusya'nın moral gücüne büyük bir darbe vuracaktır. Halen Beyaz Rusya'dan Abhazya ve Güney Osetya'nın tanınmasına dair bir işaret alamayan Rusya'nın şaşkınlığı düşünülecek olursa, böyle bir gelişmenin Rus karar alıcılar üzerinde yarattığı hayal kırıklığı ve tahribat büyük olacaktır. Üstelik NATO'nun doğuya doğru genişleme stratejisi içinde Beyaz Rusya çok önemli bir yer tutmaktadır.

Ancak bu noktada kilit unsur Beyaz Rusya'daki yönetici elitin, bir başka deyişle üst düzey bürokrasinin yapısı ve değişime tepkisidir. "Siloviki" olarak adlandırılan muhafazakâr ve Rusya yanlısı bürokrasi yakın zamana kadar devletin aygıtının başında kalmıştır. 2006 yılındaki

muhafif grupların kitlesel gösteriler esnasında Aleksander Lukaşenko'ya büyük destek vermiştir. Buna karşılık devlet içindeki tüm önemli kurumlarda idareyi ellerinde tutmuşlardır (Eskola, 2009). Batı ile ilişki kurulmasına direnen ve Rusya ile işbirliğini savunan bu grup, Putin - Lukaşenko gerilimiyle Beyaz Rusya lideri için sorun olmaya başlamıştır. Lukaşenko'nun denge politikası için uygun görülmeyen ve gelecekte Beyaz Rusya Başkanlığı için yarışarak, Lukaşenko'ya rakip olabilecek bu grup, 2007-2008 döneminde tasfiye edilecektir. Aralık 2010 seçimlerinde, dördüncü dönem için başkanlığa tekrar aday olması beklenen Alexander Lukaşenko'nun, herhangi bir nedenle bunu başaramaması halinde iktidarı garantilemek için yerine büyük oğlu Viktor Lukaşenko'yu getireceği söylenmektedir. Bu durumda Alexander Lukaşenko'nun eski yoldaşlarını oğlunun önünü açmak için neden tek, tek görevden aldığı daha iyi anlaşılmaktadır.

"Siloviki"nin başında bulunan Güvenlik Konseyi Devlet Eski Sekreteri Viktor Şeyman'ın görevden alınmasının bir dönüm noktası olduğu tasfiye sürecinde, Viktor Lukaşenko ile geçinemeyen tüm eski kadronun görevden alınması beklenmektedir. KGB Şefi Stsyapan Sukharenka ve Birinci yardımcısı Vasil Dzemyantsey - (Temmuz 2007), Başkanlık Yönetimi'nden Henadz Nyavyas - (2008) ve İçişleri Bakanı Uladzimir Navumau - (Nisan 2009) tasfiye sürecini yaşayan isimlerden yalnızca bir kaçıdır (Eskola, 2009).

"Siloviki"nin tamamının olmasa bile lider kadrosunun görevden alınması, Beyaz Rusya'daki siyasi dengeleri belirgin şekilde değiştirmiştir. Siyasi ve ekonomik reformlar başlatılabilmektedir. "Siloviki"nin yerine "teknokratlar" olarak anılan, Viktor Lukaşenko'ya yakın, Sovyet sonrası kuşağı temsilen, pragmatist bir grup iktidara gelmiştir. Bu grubun, otoriter yönetim modeli açısından eskisinden çok fazla bir farkı olmamakla birlikte, liberalleşen ekonomi ve özelleştirmelerden elde ettikleri kârlar sebebiyle çıkarlarını daha fazla gözetebilecekleri, dolayısıyla Batı ile ilişkilerini sürdürerek, ılımlı bir tavır sergileyecekleri düşünülmektedir (Eskola, 2009).

Buna karşın daha alt düzeylerde, başta "(askeri) güvenlik bürokrasisi" olmak üzere, kamuoyunun önemli bir kesiminde Rusya ile ilişkiler çok özel bir yer tutmaktadır. Ekonomik ve siyasi yakınlığı aşan, tarihsel ve sosyolojik bir birliktelik söz konusudur. Bugün Beyaz Rusya

kamuoyu giderek Batı'ya yakınlaşsa da halen Rusya'ya ve Rus kimliğine olan güçlü bir bağlılığı vardır. Yapılan kamuoyu yoklamalarına göre; Beyaz Rusya halkına Rusya ve AB arasında bir tercih yapmaları ve yanıtlarının ne olacağı sorulduğunda, yıllara göre ortaya çıkan tablo (% olarak) şu şekildedir (The Warm Wind, 2009):

Yanıt Varyantı	09'03	06'04	12'05	06'06	12'07	03'08	12'08	03'09
Rusya ile Entegrasyon	47.6	47.7	51.6	56.5	47.5	45.3	46.0	42.4
Avrupa Birliği Üyeliği	36.1	37.6	24.8	29.3	33.3	33.4	30.1	35.1

Tabloya göre Rusya'ya verilen destek düzeyinin giderek azaldığı görülmekle birlikte, bütünleşmeye yönelik kuvvetli bir desteğin halen sürdüğü söylenebilir. Bu destek Rusya'nın Batı ile olan sürtüşmeli konuları söz konusu olduğunda daha da artmaktadır. Örneğin Beyaz Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarını tanıması konusunda fikirleri sorulduğunda, Beyaz Rusya kamuoyununun Mart 2009 tarihli düşüncesi şöyledir (The Warm Wind, 2009):

Yanıt Varyantı	%
Evet, bağımsızlıkları tanınmalıdır.	44.6
Hayır, bağımsızlıkları tanınmamalıdır.	7.7
Benim için fark etmez.	37.1
Fikri Bilinmeyen/Öğrenilemeyen	10.6

Ancak bu noktada şu da belirtilmelidir ki; Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarının tanınmasını isteyen kesimin Eylül 2008'deki oranı % 63'tür. Dolayısıyla Beyaz Rusya ve Rusya arasındaki ilişkilerde süren gerginlik ve özellikle AB'nin başlattığı yeni açılım, Beyaz Rusya halkının tavrını da etkilemeye başlamıştır.

Bununla birlikte, halk ve bürokrasi içinde Rusya'ya ciddi destek olduğuna işaret eden olgulara da zaman zaman rastlanmaktadır. Rusya'yı aşarak Rus kimliğine ve geleneğine bağlılık olarak da yorumlanabilecek bu destek, özellikle ülkenin kimi sembollerinde somutlaşmaktadır. "Teknokratlar" olarak anılan yeni yönetici elit, Lenin ve Stalin'i ülkenin sembolü, Moskova'yı evrenin merkezi ve sosyalizmi de insanlığın parlak geleceği olarak görmese de (Eskola, 2009), Beyaz Rusya'da halk ve entelijansiya, köklerine ve geçmiş yönetim geleneğinin sembollerine sahip çıkmakta, söz konusu sahiplenme "güvenlik bürokrasisi" saflarında daha da artmaktadır. Örneğin; Rusya'da dahi ismini değiştirmiş olmasına karşın, Beyaz Rusya istihbarat servisinin adı halen KGB olarak devam etmektedir. Ayrıca ilginç bir tartışma da Lenin'in "Kızıl Meydan"da bulunan ve sergilenen naaşı etrafında yaşanmıştır. Rusya'da, Lenin'in mumyalanmış naaşının halen ideolojik bir sembol olarak tutulması yanlış bulunup, gömülmesi gerektiği söylendiğinde, Beyaz Rusya naaşı kendi topraklarına almak istediğini söylemiştir (Lenin's Body, 2009).

Özellikle ülkenin askeri elitleri Rusya ile yakın işbirliğinin devamını istemektedir. Nitekim Beyaz Rusya ve Rusya arasındaki askeri iş birliği bugün halen yüksek bir seviyede devam etmektedir. Bu ilişkiler çerçevesinde ortak güvenlik ve silah alım anlaşmaları ve askeri tatbikatlar yapılmaktadır. Zapad (Batı) 2009 askeri tatbikatı, komando birliklerinin eğitimi ve ABD'nin füze kalkanı sistemine karşı 2010 yılına kadar S-300 ve S-400 füzelerinin Beyaz Rusya'ya yerleştirilmesi kabul edilmiş (Belarus, Russia to conduct, 2009), Rusya'nın ABD'nin "Füze Savunma Kalkanı" girişimine karşı çok önemli bir karşı tedbir olarak nitelendirdiği, "Müşterek Bölgesel Hava Savunma Sistemi" imzalanmıştır. Bu konudaki tek önemli kriz Lukaşenko'nun Ortak Güvenlik Anlaşması Zirvesi'ndeki tutumu olmuştur. Lukaşenko, 2009 yılı Haziran ayında Moskova'da düzenlenen Kollektif Güvenlik Anlaşması Örgütü zirvesine katılmamıştır.

Halkın Rusya ile ilişkilerin bozulmasında Alexander Lukaşenko'ya nazaran daha yumuşak bir görüşe sahip olması ve itidalli davranma eğilimi göstermesi, Beyaz Rusya ve Rusya arasındaki ilişkilerin ağırlıklı olarak Lukaşenko'nun inisiyatifiyle şekillendirildiğini akla getirmektedir. Bu durumda Lukaşenko'nun gerilim ve denge

politikalarını sürdürecektir becerisinin olup, olmadığı sorgulanabilir. Lukaşenko iktidar döneminin ilk yıllarındaki beklentilerin aksine 15 yıldır yönetimde kalma becerisini göstermiştir. Bunda Beyaz Rusya'nın düzenli bir şekilde ekonomik büyüme sağlaması, bu büyümeyi eski tip Sovyet sistemini kullanarak (neo-liberal politikalar ve özelleştirmeler ile işsizlik yaratmadan) başarabilmesi, ülkedeki sıkı güvenlik sistemini iyi kullanarak suç oranlarını düşük tutması ve eski Sovyet cumhuriyetleri ile karşılaştırıldığında yeni düzene daha yumuşak bir geçiş yapabilmesi en önemli unsurlar olmuştur (Babich, 2009). Ayrıca, yapılan kamuoyu yoklamalarında ortaya çıktığı üzere, Lukaşenko'nun alternatifsiz olması, yani güçlü bir muhalif liderin çıkmamış ya da çıkamamış olması da iktidarın değişmesini engellemiştir. Nitekim bu psikolojik unsur, ISEPS'in anketlerinde açıkça görülmektedir. Halka Lukaşenko'yu neden seçtikleri sorulduğunda verilen cevaplar (% olarak) görüldüğü gibidir (Let us Contrive a Despot..., 2009):

Yanıt Varyantı	Beyaz Rusya – Mart 2009
Seçecek daha iyi bir aday yoktu	44.2
Gelecekte yaşam düzeyimi daha iyiye götüreceğini düşünüyorum	31.9
Kişisel ve profesyonel niteliklerini beğeniyorum	15.1
Başarılı ve cesur buluyorum	13.1

Lukaşenko'nun oldukça uzun bir süredir iktidarda kalmasının önemli nedenlerinden biri de, ülkede sağladığı ekonomik istikrardır. Ekonomik istikrar bozulduğu takdirde Lukaşenko'nun popülaritesinde ciddi bir kayıp olacağı öngörülmektedir. Bu nedenle, Rusya'nın Beyaz Rusya'nın ekonomik istikrarına yaptığı katkıya bakarak, Lukaşenko'nun Rusya'yı karşısına alarak götürmeye çalıştığı denge politikasının ve "bağlantısızlık" düşüncesinin (Lukeshenka: Belarus will, 2009) sürdürülebilir bir politika olarak görülmesi mümkün değildir. Ayrıca, AB fonları Rusya'nın bıraktığı boşluğu doldurabilmekten çok uzaktır. Beyaz Rusya'daki istikrarın ve halkın Lukaşenko'dan beklentilerinde

mali ve ekonomik ölçütler dışında başka unsurlar da göze çarpmaktadır. Aşağıdaki tablolarda bu durum belirtilmiştir. İlk tablo (% olarak) Lukaşenko'nun seçimlerdeki oy oranı ve halkın ekonomik durumu arasındaki ilişkiyi göstermektedir (Superpower in the Belarussian, 2009):

Parametre	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
(Net) Gelir Düzeyi	114	128	104	104	110	118	118	113	112
Lukaşenko'nun Popülaritesi	36	41	30	29	39	47	55	46	41

İkinci tabloda ise, Beyaz Rusya halkının Lukaşenko'yu başarılı ve başarısız bulduğu konular (% olarak) yıllara göre değerlendirilmektedir (Superpower in the Belarussian, 2009):

Yanıt Varyantı	01'07	03'08	03'09	+/-
Suçla mücadele	56.7	58.9	39.5	-19.4
"Oligarkların" varlığına izin vermemesi	54.7	59.7	40.4	-19.3
BDT üyeleri ile işbirliği	46.7	60.1	43.5	-16.6
Beyaz Rusya dili ve kültürünün geliştirilmesi	43.9	54.9	39.2	-15.7
Bağımsız bir devletin inşası	61.3	64.5	53.0	-11.5
Ülkenin içini düzenlemek	64.1	66.3	55.7	-10.6
Ülkenin ekonomik gelişimini sağlamak	57.6	46.9	36.5	-10.4
Moral değerleri güçlendirmek	43.7	45.5	40.2	-5.3
Demokrasi ve politik hürriyetleri korumak	33.0	35.3	32.2	-3.1
Yolsuzlukla Mücadele	48.7	49.6	47.5	-2.1
Kabul edilebilir bir iş ve yatırım iklimi yaratmak	30.4	27.9	28.1	0.2
Batı ülkeleri ile işbirliği	23.5	29.1	29.4	0.3
Vatandaşın yaşam	49.8	37.8	38.9	1.1

standartlarının iyileşmesi				
Rusya ile Birlik devletini kurmak	20.7	37.4	39.5	2.1
Toplam	634.8	673.9	563.6	-110.3

Bu tablodan da anlaşılacağı üzere Beyaz Rusya halkının Lukaşenko'yu desteklediği konular içinde Beyaz Rusya ve Rus kimliğini güçlendiren politikalar önemli bir yer tutmaktadır. BDT ülkeleri ile daha fazla ilişki kurulması, Rusya ile birleşerek oluşturulacak yeni bir devlet ve Beyaz Rusya'nın bu ortaklıklarda eşit ve bağımsız karakterini sürdürmesi isteği ön plana çıkmaktadır. Bugün Beyaz Rusya'da ekonomik unsurların belirleyiciliği kadar, siyasi ve kültürel değerlendirmeler de etkin görünmekte, hissedilir bir "Rusofili" anlayışı Beyaz Rusya kimliğinin bir parçası olarak tanımlanmaktadır. Ancak burada önemle vurgulanması gereken unsur, Beyaz Rusya'daki Rus yandaşı bu genel anlayışın, kurulacak yeni "Birlik Devleti" içinde Beyaz Rusya'nın eşit ortak olarak varolmasını savunması, bu olmadığı takdirde Beyaz Rusya'nın bağımsız bir ülke olarak Rusya ile ortaklığını devam ettirmesi şeklindedir (Belarus and Russia, 2007).

Dolayısıyla, Lukaşenko'nun halkın Rusya sempatisini dışlayarak politika yapması ve Rusya ile arasını açması akılcı görünmemektedir. Kaldı ki Rusya ve Beyaz Rusya arasındaki ekonomik ilişkilerin seviyesine bakıldığında, yalnızca Lukaşenko değil, Beyaz Rusya'da iktidara gelecek başka herhangi bir hükümetin de bu ilişkiyi kısa ve orta vadede gözden çıkartması mümkün değildir, çünkü Beyaz Rusya'da iktidarda kalmak için ekonomik büyümeyi sürekli tutmak, bunun için de sermaye gerekmektedir. Dış sermayenin gelmesi ise ülkedeki mali ve ekonomik serbestleşmeye bağlı görünmektedir. Oysa 1995'den bu yana Beyaz Rusya'da çok düşük düzeyde bir yapısal reform süreci yaşanmıştır. "Pazar Sosyalizmi" kavramı ile tanımlanabilecek ekonomi anlayışında gerek fiyatlar, gerekse kurlar devlet kontrolünde kalmış, özel sektörün girişimlerini devlet düzenlemiştir. 2005'ten itibaren birçok özel firma tekrar devletleştirilmiştir. Ayrıca özel işletmeler devletin merkezi ve yerel düzeydeki görevlileri tarafından müdahalelere maruz kalmıştır. Buna karşın ülkede yakalanan büyüme oranının 2008 verileriyle %8'in üzerine çıkmış olması, esas itibarıyla Rusya'nın verdiği

destekle mümkün olmuştur. Beyaz Rusya uzun yıllar boyunca Rusya'dan düşük fiyatlı petrol ve doğalgaz alma imkânı bulmuş, bu sayede hem sanayisini düşük girdi fiyatları ile ayakta tutmuş, hem de aldığı ucuz petrolü pazar fiyatlarıyla dışarı satmıştır. Ayrıca tarımsal ve sanayi ürünlerinin en büyük alıcısı ve en büyük ticaret ortağı Rusya olmuştur (Belarus Economy 2009).

Sonuç

Rusya'nın 2007 yılından itibaren gaz fiyatlarını kademeli olarak arttırma kararı ile bozulmaya başlayan ve her geçen gün sertleşerek, giderek bir "ticaret savaşına" dönüşen Rusya ve Beyaz Rusya arasındaki ekonomik ilişkiler, Lukaşenko'yu Batı'ya daha fazla yaklaştırmaktadır. Ancak ülkenin sosyolojik yapısı, idari geleneği ve Lukaşenko'nun son 15 yıllık yönetim şeklinin, Batı'nın talepleriyle ne kadar uyuyacağı şüpheli görünmekte, Lukaşenko bu gerçekler nedeniyle politik zikzaklar çizmektedir. Bu çelişkili politikalar beyanlarına da yansımakta ve bir yandan "Rusya'nın önünde diz çökmekten bıktık" derken (Rusya 'Çifte Kuşatma', 2009), diğer yandan da "kim ne isterse istesin ne Beyaz Rusya'yı Rusya'dan, ne de Rusya'yı Beyaz Rusya'dan kopartmak mümkün değildir" şeklinde demeçler vermektedir. Kalinkina'ya göre, önümüzdeki dönem ortaya çıkacak gelişmeler her şeyden önce Rusya'nın sınırlarına ne derece hâkim olacağına ve bir enerji arz merkezi olarak Batı nezdinde sahip olduğu güvenilirliği kaybetmek pahasına, Beyaz Rusya üzerinden yaptığı doğalgaz sevkiyatını kesmeye ne kadar hazır olacağına bağlı olacaktır (Alexandrova, 2009).

Romanchuk'a göre Rusya, ya Beyaz Rusya'daki Aralık 2010 başkanlık seçimine kadar bekleyecek ve daha sakin bir politika izleyecek, ya da Lukaşenko'yu Abhazya ve Güney Osetya'yı tanıma, tek para birimi ve gümrük birliğini kabul etme ve Rusya'yı Beyaz Rusya'daki özelleştirmelere dâhil etmeye zorlamak durumunda olacaktır. Suzdaltsev ise Rusya ve eski Sovyet cumhuriyetleri arasındaki ekonomik ilişkilerin sanıldığından daha karmaşık olduğunu, dünya ekonomik krizinin bu ülkeleri çok zor bir duruma düşürdüğünü ve bu nedenle Rusya'nın zorlama politikaları yanında, "geri dönmeyeceğini bile bile" bu ülkelere yeni krediler açmak durumunda olduğunu söylemektedir (Alexandrova, 2009). Kuşkusuz, ekonomik anlamda bir geri ödeme bekleme dahi, Rusya'nın bu krediler ile ilgili

ülkeler üzerinde siyasi kontrol kurmaya ve dış politikada onları yanına çekmeye çalışacağı açıktır.

Rusya bu genel çerçeve içinde esasen Beyaz Rusya'yı tekrar kazanmayı istemektedir; çünkü Rusya'nın "Turuncu ve Kadife Devrimler"e direnerek, arka bahçesinde yeniden kazandığı etkinliği tehdit altındadır. 8 Ağustos 2008'de yaşanan Gürcistan savaşı sonrası Kafkaslar'da gücünü perçinleyen Moskova, bir yandan 2009 Mayıs ayında düzenlenen NATO-Gürcistan tatbikatı ile tehdit edildiğini öne sürerken; diğer yandan da Prag'da gerçekleşen Avrupa Birliği inisiyatifindeki "Doğu Ortaklığı" projesi ile kuşatıldığını düşünmektedir. NATO'nun Ukrayna ve Gürcistan'ı içine almasını ve genişlemesini önleyen Kremlin, bu kez AB'nin altı eski Sovyet Cumhuriyeti (Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna) ile ilişkisini geliştirmesini engellemeye çalışmaktadır. Rusya ve Beyaz Rusya arasındaki ilişkilerin soğuması ile eş zamanlı olarak AB'nin, Beyaz Rusya ile ilişkileri geliştirme kararı almasına Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, "Bir de bizi nüfuz alanı oluşturmakla suçluyorsunuz. Rusya'nın müttefiki Beyaz Rusya ile ne işiniz var?" sorusunu yöneltmektedir (Rusya 'Çifte Kuşatma', 2009). Ancak her ne kadar Rusya, Beyaz Rusya'yı hegemonyası altına almaya çalışsa da, Lukaşenko ile Rusya yönetiminin arası giderek bozulmaktadır. 19 Aralık 2010 tarihinde yapılması planlanan Başkanlık seçimlerinin hemen öncesinde yaşananlar durumu açıkça gözler önüne sermektedir. Her iki ülke arasında medya üzerinden yaşanan büyük bir mücadele başlamıştır. Rusya'nın NTV kanalında gösterilmeye başlanan "Godbatka" (Godfather-Baba) isimli belgesel ile Lukaşenko'nun hiç çekinmeden muhaliflerini öldüren ve halkını soyan bir suç örgütünü yönetmekte olduğu ileri sürülmüştür. Buna karşılık olarak da Beyaz Rusya TV kanallarında Rusya'nın görmek dahi istemediği Gürcistan lideri Mihail Saakaşvili'ye televizyon programları yaptırılmış ve söz hakkı verilmiştir. Buna ek olarak Beyaz Rusya'nın resmi yazılı basınında sürekli olarak Rusya negatif bir imaj (çürüme, rüşvet, suç örgütleri vs.) ile tanıtılmaya başlanmıştır. Politik analizci Yuri Barançik'e göre Lukaşenko, Rusya ile ilişkilerinde "geri dönecek noktayı" çoktan aşmıştır. Bu çerçevede Başkanlık seçimlerinin sonuçlarında başarı oranı ne olursa, olsun Rusya Lukaşenko'nun seçim zaferini tanımayacaktır.

Başka bir deyişle, Lukaşenko seçimi kazansa bile, iktidarda uzun süre kalamayacaktır (Russian mass media, 2010).

Buna karşılık, iki cepheden (Doğu Avrupa ve Kafkasya-Orta Asya Ekseni) birden kuşatılan Rusya'nın da, bugün daha önceki yıllara nazaran ne denli kararlı bir duruş sergileyeceği tartışılabilir. Son sekiz yılda ortalama yüzde 7 büyüyen ülkenin 2009'da yüzde 7 küçüldüğü ifade edilmektedir. Petrol varil fiyatlarının kriz döneminde 150 dolardan 40 dolar seviyesine kadar gerilemesi, bütçe hesaplarını bozmuş durumdadır. Son on yılda ilk kez bütçe açığı verecek olan Rusya'da işsizlik seviyesi de giderek artmaktadır. İşsiz sayısının 2009 yılı sonunda 10 milyona dayanmasından endişe edilmektedir. 600 milyar doları aşan rezervler erimeye devam ederken, 370 milyar dolara düşen rakamın 2010'da yetmeyeceğinden korkulmaktadır. Devlet ve özel şirketlerin dış borçları da 500 milyar doları aşmış durumdadır (Rusya 'Çifte Kuşatma', 2009). Bu nedenle, Rusya'nın ekonomik sıkıntılarla mücadele ederken, iki ayrı cepheden gelen kuşatmayı nasıl aşacağı, önümüzdeki dönemde ortaya çıkabilecek siyasi krizler açısından da belirleyici olacaktır.

Summary

After the shock of the Soviet Union's fragmentation, Russian Federation have been struggling for both to improve the relations with her ex-geography and to hold Russia together, behind the frontline of the crescent that extends from Eastern Europe to the Black Sea and from Caucasia to Central Asia, for a long time. This struggle has such a high profile that Russia uses all his trumps in its strategic aspect. In this process, the most real and important threat which Russia perceives is NATO's expansion plans. As a military alliance, NATO's new deployment fields lie along the former Soviet Republic territories. Nevertheless, NATO which forms also the "hard power" of the US-EU axis is not alone in this policy and the EU, which is the soft power, is in rivalry with Russia, too. The EU is also worried that Russia may gain strength and starts a new cold war again. Therefore the EU is trying to restrict the influence of Russia sharing the same objective as the US, but in different methods.

Belarus has a very important role as a frontline of this struggle and her selection will be crucial for the future of Europe. Although there have been close relations and a partnership between Russia and Belarus for ages, Lukashenko's new policy is seemed to have changed and the prolonged friendship is gradually getting tensed up. Belarus has been implementing new conditions which are demanded by the EU and US and the unification project between Russia and Belarus has been postponed since 2007. Belarus is trying to get maximum advantage as pursuing a new balance policy between the Atlantic Axis and Russia. The West gives efficacious support to the change of Belarus, especially in the decision of not recognising the independence declaration of Abkhazia and South Ossetia in spite of Russian pressure. In addition to this support, the economic and political dependency of Belarus has been tried to be reduced as including the country in "Eastern Partnership Project" of the EU. However, in this context it's questioned if a real liberalisation process has been conducted or not. There are some comments about the "control" level of this process which mention the "Chinese Model" that has fused a liberal economy with an authoritarian regime.

Despite the uncertainty of Belarussian position and her continuing problems with the US and the EU, the change of Belarussian policy has been watched in great care and worry by Russia. Russia is greatly concerned about Belarussian efforts of getting close to the EU. One of the most important factors to worry Russia is the acceptance of Belarus to the "Eastern Partnership Project". Russia, who believes that the acceleration of economic and political tensions between Russia and Belarus has risen due to Lukashenko's policy, has offered Belarus a large amount of financial support in order not to lose her in the future.

In this context, the form of rivalry between Russia and the US-EU axis is based on using "financial aid programs". In this new era weapons have been replaced by international companies and their direct investment policies, customs policies, low-interest loan agreements, energy partnerships and occasionally political privileges. Within this framework Russia has revised her foreign policy and has started to use her competitive companies (such as Gazprom) and financial aid programs to intervene in the countries that she has always wanted to get

under control. As a result, time will show the efficiency of Russia's "carrot and stick" policy in Belarus, but it's said that the relations between Russia and Belarus may change and Belarus may become closer to the West only if the answers to the following questions are given in the near future: 1) Can any Belarussian government pursue a policy against Russia when its economic and political dependence is taken into consideration? 2) Is it possible to say that the policy of escalating the tension between Russia and Belarus can be considered as Lukashenko's personal choice and show of strength? 3) What will be the reaction of Belarussian people and the bureaucratic elites if the relations with Russia get worse? 4) Can we consider that there is a political mind in the EU and USA which will support Belarus under every circumstance?

Kaynakça

Makaleler

Alexandrova, Lyudmila. (2009, July 24). Relations btw Russia, Belarus getting worse day by day. Itar-Tass.

Babich, Dmitry. (2009, July 09). Simple Magic Behind Lukashenko's Success, Ria Novosti.

Başlamış, Cenk. (2009, Haziran 16). Rusya-Belarus Arasında Süt Krizi, Milliyet.

Deyermond, Ruth. (2004, December). The State of the Union: Military Success, Economic and Political Failure in the Russia-Belarus Union, Europe-Asia Studies. Vol. 56, No. 8.

Eskola, Susanna . (2009, August). Signs of Change in Belarus: Has the Countdown for Lukashenka Begun?, Defence Academy of the United Kingdom-Research Paper, ss.1-11.

Klump, Sarah Dixon. (2009, April 27). Does the Political Regime in Belarus Change?, Wilson Center.

Markedonov, Sergei. (2009, July 24). Russia – Belarus: an Odd Couple. Australia News.

Marples, David. (2009, May 18). Belarus Participates in Eastern Partnership Inauguration. Eurasia Daily Monitor.

Narkeviciute, Julija. (2009). Belarussian-Russian Diplomacy: Anger, Threats and Irritation. Eastern Europe Studies Center.

Güncel Haber Kaynakları, Raporlar ve İstatistikler:

ABD'den Lukaşenko'ya Teşekkür. (2009, Temmuz 1). Haber 7.

Belarus to Link Currency to Dolar. (2007, Ağustos 15). Belarus News and Analysis.

Beyaz Rusya ABD ile Dost Olmaya çalışıyor. (2009). Rusya Online, <http://www.rusya.ru/tur/index/news?id=11509> [Erişim Tarihi 10.Ağustos.2010]

Belarus, AB ile Ticaret Bölgesi Oluşturmak İstiyor. (2009, Haziran 26). Cumhuriyet.

Belarus AB'den Yardım Bekliyor. (2009, Haziran 24). Hürriyet.

Belarus: IMF To Increase Aid Package \$1 Billion. (2009, June 30). Stratfor.

Belarus'a Havuç-Sopa Taktiği: Yasak Kalkıyor Ama Gazprom Parasını İstiyor. (2009, Haziran 17). MoskovaLife.

Belarus Has Banned Operation of Russian Oil-Products Pipeline. (2009, July 21). Charter 97.

Belarussian pres slams Russia, wants closer ties with West. (2009, July 24). Prime-Tass.

Belarus calls its citizens to obey Georgian laws in Abkhazia and South Ossetia. (2009, July 23). APA.

Belarus, Russia to conduct large-scale war games in fall. (2009, March 10). Ria Novosti.

Belarus and Russia: Friends Forever ...?. (2007, March). Pontis Foundation.

Belarus Economy 2009.(2009, July). http://www.theodora.com/wfbcurrent/belarus/belarus_economy.html [Erişim Tarihi 15.Ağustos.2009].

Gazprom, Beyaz Rusya'dan Borcunu Ödemesini İstedti. (2009, June 27). Rusya Online.

IMF-Press Release No. 09/05. (2009, January 12). IMF.

Lukashenka Says Russia Trying To Take Over Belarus. (2007, January 14). Radio Free Europe, Radio Liberty.

Lenin's Body On The Crossroad. (2009, May 08). Russia Today.

Let us Contrive a Despot... (2009). Independent Institute of Socio-Economic and Political Studies (IISEPS), <http://www.iiseps.org/epress10.html> [Erişim Tarihi 9.Eylül.2009].

Lukashenka: Belarus Will Not Be Choosing Between Russia and the EU. (2009, July 23). The National Legal Internet Portal of the Republic of Belarus, <http://law.by/work/EnglPortal.nsf/0/8438DDE6886ECCF1C22575FD0023A73A?OpenDocument> [Erişim Tarihi 11.Ağustos.2009].

Russian Mass Media: Change of Power in Belarus Inevitable. (2010, Ağustos 23). Charter 97.

Rusya 'Çifte Kuşatma' Altında. (2009, May 03). Cihan Haber Ajansı.

Rusya'dan Komşuya Yardım. (2009, Temmuz 15). Star.

Rusya'dan Belarus'a Süt Yasağı. (2009, June 01). Timeturk.

Superpower in the Belarussian Way. (2009). Independent Institute of Socio-Economic and Political Studies (IISEPS), <http://www.iiseps.org/epress4.html> [Erişim Tarihi 17 Ağustos 2009].

The Warm Wind From the West. (2009). Independent Institute of Socio-Economic and Political Studies (IISEPS), <http://www.iiseps.org/epress13.html> [Erişim Tarihi 10 Eylül 2009]

